

XXIV RAHVUSVAHELINE MAJANDUSPOLIITIKA TEADUSKONVERENTS – NELJANDAT KORDA JÄNE DAL (2013-2016)

2016 – oli ka maailmakuulsa eesti maletaja Paul Kerese aasta

Möödunud, 2016. aastal Jänedal korraldatud 24. rahvusvaheline majanduspoliitika teaduskonverents toimus eesti malegeeniuse, Paul Kerese (7. jaanuar, 1916 Narva – 5. juuni, 1975 Helsingi)¹ 100. sünniaastapäeva mälestusaastal, nn **Paul Kerese aastal**.² Seda meenutati ka meie konverentsil Jänedal (30.06-02.07.2016)³.

Konverentsi avas ja tervitas kõiki osalisi konverentsiseeria algataja ning XXIV konverentsi peakorraldaja-koordinaator **Matti Raudjärv** (Tartu Ülikool /TÜ/). Esmakordselt olid konverentsil külalisõppejõud Georgia Tehnikaülikoolist (turismi-poliitikaga tegelev Marina Metreveli, kes on ka Georgia Parlamendi liige) ja Tbilisi Riiklikust Ülikoolist (majanduspoliitika professor Irina Gogorishvili).

Avamisele järgnes plenaaristung (juhatas M. Raudjärv), mille raames tegi oma kogemustele tuginedes huvitava ettekande **Uno Silberg** (Eesti Sisekaitseakadeemia ja Kose vald, volikogu) teemal – Eesti haldusreformist eile, täna ja homme. Sellele järgnes *ümarlaud Eesti riigi- ja haldusterritoriaalsest reformist ning diskussioonid üldteemal: Kas seekord õnnestub või ... maskeering muutuste asemel?* Ümarlausa osalesid aktiivselt **Väino Kivirüüt** (Vara vald, vallavanem), **Sulev Mäeltsemees** (TTÜ), **Matti Raudjärv** (TÜ), **Janno Reiljan** (TÜ), **Uno Silberg** (Kose vald) ning paljud konverentsil osalejad, sh kolleegid Saksamaalt.

¹ Joonealune käesoleva artikli lõpus on lugejale Paul Kerestest täiendavaks kokkuvõtlikuks informatsiooniks.

² **FIDE** (Fédération internationale des échecs; World Chess Federation; Rahvusvaheline maleliit ehk Rahvusvaheline maleföderatsioon – asutati 1924. aasta 20. juulil Pariisis) **kuulutas aasta 2016 Paul Kerese aastaks**.

FIDE on rahvusvaheline spordialaliit, mis seob endas erinevaid maleliite üle kogu maailma, olles ühtlasi ka rahvusvaheliste maleturniiride juhtorgan. Rahvusvaheline Olümpiakomitee (ROK) on FIDE-t tunnustanud kui kõrgeimat maleorganisatsiooni, kes vastutab üldiselt male ja nii regionaalsete kui ka rahvusvaheliste meistrivõistluste korraldamise eest. FIDE on UNESCO liige. Rahvusvahelise maleliiduga on liitunud 158 riigi maleliidud, kellest 142 on ÜRO liikmesriigid.

FIDE paneb paika nii individuaalmängude kui ka rahvusvaheliste võistluste reeglid. Rahvusvaheliste võistluste reeglid kanduvad üle ka regionaalsetele võistlustele. FIDE annab välja ka erinevaid tiitleid, näiteks rahvusvaheline kohtunik, kellel on õigus olulisi võistlusi juhendada. FIDE arvutab mängijatele Elo reitinguid, mille alusel antakse välja tiitleid: FIDE meister, rahvusvaheline meister, rahvusvaheline suurmeister.

³ Konverentsitööst vabal ajal oli korraldajatel kavas ka väike kiirmaleturniir korraldada ning sellest teavitati avamisel ka osalejaid. Kuna samal ajal toimusid aga Euroopa meistrivõistlused jalgpallis, mille mängud televisiooni kaudu üle kanti, siis oli suur osa inimesi eeskätt sellest huvitatud ning paraku pidime maleturniirist loobumisega leppima. Aga ehk edaspidi! Siiski võib ütelda, et spordiprogramm ikkagi toimus, aga eeskätt nn tugitooli spordina.

Konverentsi teisel päeval toimus neli istungit ettekannete ja diskussioonidega.

I istung: *Juhatasid Claus-Friedrich Laaser, Klaus Schrader* (mõlemad Kieli Ülikooli juures asuv Kieli Maailmamajanduse Instituut /Kieli MMI/, Saksamaa LV).

Ettekanded:

1. **Detlev Ehrig** (Bremeni Ülikool, Saksamaa LV) – A new role for the European Central Bank? Remarks on a special German conflict
2. **Armin Rohde, Bettina Günther** (mõlemad Greifswaldi Ülikool, Saksamaa LV), (saksa keeles, tõlkega eesti keelde) – Wrong Tracks of the Eurosystems Recent Monetary Policy
3. **Indrek Saar, Kerly Randlane** (mõlemad: Eesti Sisekaitseakadeemia) – Riigi-nõuete sissenõudmise efektiivsus Eestis

II istung: *Juhatas Üllas Ehrlich* (TTÜ).

Ettekanded:

1. **Sirje Pädam, Üllas Ehrlich** (mõlemad TTÜ) – Eesti keskkonnamaksude eesmärgid
2. **Tiina Kaart** (TTÜ) – Eesti lendorava (*Pteromys volans L.*) populatsiooni majanduslik väärtus
3. **Janno Reiljan** (TÜ) – Riigi tervikliku innovatsioonisüsteemi kujundamine

III istung:

Juhatasid Detlev Ehrig (Bremeni Ülikool) ja **Armin Rohde** (Greifswaldi Ülikool).

Ettekanded:

1. **Klaus Schrader, Claus-Friedrich Laaser** (/Kieli MMI/, Saksamaa LV; inglise keeles, tõlketa) – How Structural Deficiencies Hamper Estonia's Competitiveness
2. **Viljar Veebel** (Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused) – Balti riikide ja Venemaa vahelised kaubandussuhted viimasel aastakümnel ning suhete paranemise väljavaated tulevikus
3. **Ulrika Hurt** (TTÜ) – Sidusgruppide roll rahvusvahelise kaubaveoinfo digitaliseerimisel: Eesti Single Window näide

IV istung:

Juhatasid Wolfgang Eibner (Ernst-Abbe nim. Jena Kõrgkool, Saksamaa LV) ja **Janno Reiljan** (TÜ)

Ettekanded:

1. **Irina Gogorishvili** (Tbilisi Riiklik Ülikool, Georgia) – Foreign economic policy of Georgia since gaining the Independence
2. **Marina Metreveli** (Georgia Tehnikaülikool, Georgia-Tbilisi; Georgia Parlament), **Irina Gogorishvili** – Major trends of the tourism development state policy of Georgia
3. **Karin Lindroos** (TTÜ) – Avalikkuse osalemine keskkonnamõju hindamise ja plaanimisprotsessis rannikumere tuuleparkide näitel Eestis

Konverentsi lõpetas Matti Raudjärv, tänades kõiki ettekandjaid, osalejaid, artiklite autoreid, retsensente, tõlke ja teisi asjaosalisi, kes konverentsi korraldamisele läbiviimisele kaasa aitasid. Ühtlasi tuletati meelde, et 2017. aastal toimuv konverents on juubelikonverents, mis toimub 25. korda.

Traditsioonilised kultuuri, spordi- ja tervise ning loodusprogrammid toimusid järgmiselt:

Konverentsi esimese päeva, neljapäeva õhtul, esinesid kohalikud löötspillimängijad ca tunnise meeleoluka kavaga Jäneda hotelli kaminasaalis – nimelt Tapa Muusikakooli löötsa ning karmoška õpetaja Martin Müller ja tema noor andekas õpilane Randmar Tuulemäe.

Reede õhtul toimusid vestlused-diskussioonid, kohaliku SPA külastamine ning spordiprogramm Euroopa meistrivõistluste näol jalgpallis televisiooni vahendusel.

Laupäeva ennelõunal toimus sisutihe ja informatiivne kolmetunnine temaatiline tore ekskursioon kohaliku muuseumi juhataja Georg Särekanno juhatusel teemal: Tööstuspärand, asustuse ja eluolu muutused läbi aegade Ambla kihelkonnas. Külastati ning informatsiooni saadi järgmistes paikades:

- *Jäneda mõisa tootmiskompleks* – viinavabrik, tööhobuste tall, karjakastell, tõllakuur, valitsejamaja ja moonakate eluasemed, mõisa meierei ja talunike meierei, mõisa forellikasvatus, telliskivitehas jm.);
- *Piibe maantee ja Suur Virutee* – Jäneda, kui vanimate kauba- ja sõjateede ristumiskoht, Jäneda linnamägi, Piibe maantee mõju kohalikule elule muinasajast tänaseni;
- *Ambla alev* – terviklikult hästi säilinud 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi esimese poole miljööväärtuslik asula (kujunemise aeg ja tegurid, vana hoonestus, piimakoda, vallamaja, sild, tuletõrjeühingu seltsimaja, kauplused, käsitööstemajad, koolimaja);
- *Ambla kirik ja kirikaed* (kirikukihelkonna keskus, huvitavate leidudega kabel, Eesti üks kunstiväärtuslikumaid Esimese maailmasõjas ja Vabadussõjas langenute monument). Siin andis asjalikke selgitusi nii eesti kui saksa keeles EELK Ambla Maarja koguduse õpetaja Tõnu Linnasmäe;
- *Tapa linn* – Tapa mõis, soomusrongide rügement, nõukaaeg ja tänane EV (ja NATO) tähtis sõjaväebaas, Tapa raudteejaam, Valgejõgi (vana maantee-sild, plekitööstus, elektrijaam, Valgejõe saar);
- Tagasitee Jänedale läbi *Lehtse* (Lehtse mõisa varemed, Pruuna mõis, Lehtse küla, Jäneda raudteejaam).

Ekspursioon lõppes Jänedal järjekordselt ühise maitsva lõunasöögiga Musta Täku Tallis ning seejärel mindi koduteele – kes auto, kes rongi ja kes hiljem ka lennukiga. Mõtted olid aga ühised – sellele konverentsile tuleme tagasi ja siis näeme jälle!

Allakirjutanu tagasihoidlik mõte – ehk hakkame konverentsil spordi- ja vabaaja-programmi raames pärast ettekandeid-diskussioone ka malet mängima!? Usun, et asi on seda väärt! Ühendame konverentsil majanduspoliitika malega – mõlemad on vastutusrikkad ja väga tõsised tegevused (huumoriga – „käib töö ja vile koos“?)! Me saaksime Jänedal ju lausa rahvusvahelised välkmaleturniirid korraldada!? Mõtleme veel! Teeme Jänedal 2017 algust!?

Tallinnas,
juulis-augustis 2016, oktoober 2016 – aprill 2017

Lugupidamisega
Matti Raudjärv

NB! Lõpetuseks nüüd kokkuvõtlikult veel veidi joonealusena Eesti suurmehest Paul Keresest.⁴

⁴ **Paul Keres sündis 7. jaanuaril 2016 Narvas**, kuid veetis oma lapsepõlve- ja noorusaastad **Pärnus**. Ta lõpetas 1934 Pärnu Poeglaste Gümnaasiumi, õppis 1937–1943 **Tartu ülikoolis** matemaatikat ning oli alates 1936. aastast Üliõpilasseltsi Liivika liige.

Noorukina võitis ta tähtsaid turniire ning juba 1937 sai Paul Keres rahvusvaheliseks suurmeistriks (NB! 21. aastast!!!) ning pälvis 1938 Hollandis peetud AVRO turniiri võidu eest maailmameistri matši õiguse Aleksandr Alehhiniga (matši paraku ei toimunud). **Sellest ajast oli ta aastakümneid maailmameistri tiitli peamisi pretendente**. 1939. aastal võitis Eesti malevõistkond, kuhu kuulus ka Paul Keres, Buenos Airese maleolümpial pronksmedalid.

1941. aastal **abiellus** Paul Keres Maria Konstantsia Rivesega (24. aprill 1917 – 30. oktoober 2014). Abielust sündis poeg ja kaks tüdart. Pojapoeg Paul Keres on vandeadvokaat. Harald Keres oli tema vend (15. november /vkj. 2. november/ 1912 Pärnu – 26. juuni 2010 Tartu, maetud Tartus Raadi kalmistule), eesti füüsik, akadeemik (1954. aastal sai Harald Keres professori kutse teoreetilise füüsika erialal; 1961. aastal valiti ta Teaduste Akadeemia akadeemikuks teoreetilise füüsika erialal. Alates 2000. aastast oli Harald Keres Tartu Ülikooli emeritprofessor).

1948. aastal Haagis ja Moskvas peetud turniiril, mis selgitas maailmameistri pärast Aleksandr Alehhini surma (1946), jagas Paul Keres kolmandat-neljandat kohta Samuel Reshevskyga, saades 10,5 punkti 20-st. Turniiri võitis Mihhail Botvinnik.

Pretendentide turniiril, mille võitja sai MM-tiitlimatšile, oli Paul Keres 1950. aastal Budapestis neljas, 1953. aastal Zürichis ja Neuhausenis teine-neljas (jagades kohta Samuel Reshevsky ja David Bronšteiniga), 1956. aastal Amsterdamis oli ta teine, 1959. aastal Bledis, Zagrebis ja Belgradis toimunud võistlusel teine ja 1962. aastal Curaçaol jälle teine (Paul Keres võitis temaga teist-kolmandat kohta jaganud Jefim Gelleri vastu lisamatši, mis selgitas välja, kumb neist pääseb vahetult järgmise tsükli kaheksa pretendendi hulka.)

Paul Keres oli NSV Liidu teeneline meistersportlane, kolmekordne NSV Liidu maletšempion (1947, 1950 ja 1951) ning kuulus seitse korda (1952, 1954, 1956, 1958, 1960, 1962, 1964) NSV Liidu võistkonda, kes võitis maleolümpia.

1974. aastal halvenes Paul Kerese tervis ja ta ei osalenud enam suurtel võistlustel. **Ta võitis viimase suurema turniiri 1975. aastal Tallinnas**, kõigest mõni kuu enne oma surma. Paul Keres suri Helsingis 5. juunil 1975, 59-aastaselt infarkti, kui ta oli teel tagasi koju, **turniirivõiduga Vancouverist** Tallinnasse. Paul Kerese riiklikele matustele tuli üle 100 000 inimese, teiste hulgas Eesti NSV tolaeagseid avaliku elu tegelased ja **FIDE president Max Euwe** (president aastatel 1970-1978), kes oli Kerese ammune hea sõber. Paul Keres on maetud Tallinnas **Metsakalmistule**.

Paul Kerese **mängustiil** oli erakordselt mitmekesine. Tema saavutused ja isiksus aitasid propageerida malet nii kodu- kui ka välismaal. Tema väljakujunemisel oli suur osa kirimalel, mida ta mängis armastusega veel ka hilisemas eas. Ta tegutses edukalt ka maleprobleemide esitlejana-arutlejana.

Paul Keres on kirjutanud hulgaliselt **maleraamatuid**, sealhulgas püsiva väärtusega teoseid **eriti lipu- ning vankri-lõppmängust**. Lõppmängu käsitlev "Praktische Endspiele" (Hamburg 1973) kuulub maailma sellealase kirjanduse paremikku. Teoseid: "Malekool" I-III (1948-1955), "Maailmameistri turniir Haag-Moskva 1948" (1949), "Valitud partiid 1931-1958" (1961), "100 partiid" ("100 партий"; ilmunud vaid vene keeles), "Maleaabits" (1969, Kereselt lõppmängude osa, raamatu avangu ja keskmängu osa livo Nei'lt), "4x25" (1975, koos livo Nei'ga).

1969 – valmis Paul Keres' est režissöör Ülo Tambeki portreefilm "Tuld kuningale".

1991 – NSV Liidu postiagentuuri poolt välja antud postmargil kujutati Paul Keres't tema 75. sünniaastapäeval.

1992-2010: tema portree on ka Eesti Panga 5-kroonistel käibel olnud rahatähtedel.

Tallinnas, kesklinna lähedal Tõnismäel, paikneb Paul Kerese monument. Tallinna Vanalinnas tegutseb Paul Kerese Malemaja. Tema järgi on nimetatud tänav Tallinnas Nõmme linnaosas.

Pärnus, Kuninga tänava Põhikooli ees asub tema mälestusmärk (skulptor Mare Mikof, 1996) ning Pärnu rannarajooni Rannapargi kesklinna poolses servas Ammende Villa lähedal on Kerese-nimeline tänav Paul Kerese endise kodumaja ja -aiaga.

Narvas on Kerese linnaosa, tänav ja väljak.

7. jaanuarist 2001 annab Eesti Spordiselts Kalev välja Paul Kerese mälestamiseks "Ausa mängu" auhinda.

7. jaanuaril 2016, Paul Kerese 100. sünniaastapäeval:

* AS Eesti Post andis välja postmargi nr 615, mis on pühendatud Paul Kerese mälestusele;

* Narva kesklinnas avati Paul Kerese pronksist monument (autorid on Aivar Simson ja Paul Mänd), kus teda on kujutatud istumas malelaua taga (monument asub tema endise, sõjas purustatud kodumaja ja selle asemele ehitatud mitmekorruselise elamu vastas oleval alleel Aleksandr Puškini tänaval */Nõukogude Armeed hävitas 1944. aastal jõhkralt ja häbiväärselt imekauni keskaegse vanalinna Narva linna (allakirjutanu ema Salme ja tädid Linda ning varasem tubli kolleeg härra Leo Kõrsmäe /valdas korralikult 7-8 keelt/ eladis sel ajal Narvas); tõsi – narvalased on tänaseks oma võimaluste piires ehitanud uue ja hästi korrasstatud linna – see on igati väärt lugupidamist!/.* Tänaसेle elamule on Paul Kerese mälestuse jäädvustamiseks kinnitatud tahvel eesti keelse kirjaga; kõrval asub päris hea ning korraliku teenindusega Kerese-nimeline kaubanduskeskus ja kohvik suurepärase fotodega Paul Keres'est nii malelaua taga kui mujal). Mälestusmärgil-monumendil on kujutatud 1975. aastal Vancouveris toimunud Paul Kerese ja Walter Browne'i matši tegelik mänguseis pärast viimast, 43. käiku. See jäi Paul Kerese karjääri viimaseks partiiks. Mustadega mänginud Paul Keres andis Browne'i kuningale tuld (monumendil on Keres aga ekslikult pandud mängima valgete malenditega, kuigi tegelikult mängis ta mustadega. Tagurpidi asetatud malelaua tõttu on ta kohtumist kaotamas. **Aga tegelikult võitis meie Paul Keres nii oma elu viimase selle matši kui kogu oma viimase turniiri! Hülgav – mäletamist, lugupidamist ja austust vääriv!**). M.R., muide – monumendil on huvilistel võimalik meie malegeeniuse vastas malelaua taga istet võtta ning partii üle, aga ka üldse elust, mõtiskleda/keelavaid kirju pole näinud/;

* Eesti Pank andis välja 2-eurose mälestusmündi, tiraažiks 500 000 münti.

28. mail 2016 korraldas Riigikogu aseesimees (täna peaminister) Jüri Ratas kuuendat korda vabaõhu maleturniiri Tallinnas Nõmmel, Paul Kerese tänaval. 2011. aastal toimunud esimesel turniiril osales 24 mängijat, seekord oli osalejaid 190.

2016. aastal toimusid Eesti maakondades ja linnades paljud mitmesugused Paul Keresele pühendatud maleturniirid.

14.-18. detsembrini 2016 toimusid Eesti Maleliidu eestvedamisel Tallinnas Euroopa kiir- ja välkmale meistrivõistlused, millest võttis osa üle 550 maletaja 28-st riigist. See oli esimene kord, kui Eestis toimus nii suur maleturniir. See õnnestus väga hästi, mida kinnitasid ka võistluste pidulikult lõpetamisel Euroopa Maleliidu esindaja Peter Pisk ja EM-i peakohtunik Stephane Escafre. Sellega sai kogu aasta kestnud „Paul Keres 100“ malefestival ilusa ja väärilise lõpetuse.

14.-15. jaanuarini 2017 korraldas Eesti Spordiselts Kalev Tallinnas, Original Sokos Hotell Viru konverentsiruumides juba 26. korda Paul Kerese mälestuseks traditsioonilise rahvusvahelise kiirmaleturniiri "Meenutades Paul Kerest".

Märkus: allakirjutanu on joonealuste koostamisel kasutanud erinevaid allikaid (sh entsüklopeediaid ja ka Wikipediat; viimane pole küll teaduslikus mõttes korrektne allikas. Kuna Paul Kerese kohta toodud andmed on käesoleval juhul lugeja jaoks eeskätt informatiivse iseloomuga, siis kasutas allakirjutanu siin just nimetatud varianti), samuti on artikli autor allikate tekste korrigeerinud ning täiendanud, st pole tehtud otsest tsiteerimist.

* * *

PS: Reedel, 21. aprillil 2017 Tallinnas toimunud konverentsi korraldamise ja ajakirja väljaandmise toimkonna koosolekul otsustati Matti Raudjärve ettepanekul, et Jänedal, XXV konverentsi teisel päeval reedel 30.06.2017, pärast konverentsitöö lõppemist, korraldada konverentsil osalejate vahel välkmaleturniir. Pole tähtis, kes võidab või kaotab (eeldatavalt pole konverentsil osalejate seas nn maleproffe!?!), vaid see on oluline, et osaletakse! Arvestades, et konverentsil osalejad pole mitte ainult Eestist, siis võib seda maleturniiri ehk ka rahvusvaheliseks nimetada. Jänedal, Jänedal Mõisa kompleksi direktor härra Enno Must on lubanud meie maleettevõtmist kõige vajalikuga toetada. Tore, ja tänud juba ette!

Oleks igati suurepärase kui sellest mini-maleturniirist kujuneks ilus traditsioon ja ilmselt vist ka üpris originaalne täiendus teaduskonverentsidele (vähemalt meie omale)! See oleks meie konverentsi kummardus ja lugupidamine nii Paul Keresele kui üldse malele. Unistada ju ikka võib!?

Naljaga pooleks – pole ju paha, kui toimunud majanduspoliitika teaduskonverentsi asukoha ja eripärade tõttu tagantjärei järgmiselt liigitada:

- **I** = laevakonverents, laeval „Vanemuine“: Tartu-Värskas-Pihkva-Värskas-Tartu (Värskas, 1984); ööbimine Värskas, Põhjalaagris;
- **(I), II-III** = nn barakikonverentsid (Värskas, 1984, 1994-1995), [toimusid Eesti Vabariigi ohvitseride suvise Põhjalaagri (eksisteeris enne okupatsiooni) ja Eesti õpetajate suvise täiendkoolituse kompleksi (koolitused toimusid nõuka-ajal) hoonetes ja barakkides /ööbimine/]
- **IV-XX** = sanatooriumikonverentsid Värskas Sanatooriumi ruumides (Värskas, 1996-2012)
- **XXI-XXIV** = mõisakonverentsid Jänedal Mõisakompleksis (Jänedal, 2013-2016)
- **XXV** = mõisa- ja malekonverentsid Jänedal Mõisakompleksis (Jänedal, 2017 ...)

Elame veel!

22. aprillil 2017, Tallinnas, Piritä-Kosel

Teie Matti Raudjärv